

Školská dokumentace v podmínkách zavádění ŠVP do výuky gymnází

Závěrečná zpráva

Se zavedením výuky podle ŠVP se ukázalo, že současná podoba třídních knih zcela nevyhovuje potřebám učitelů a škol. Ze zákona (§28 Školského zákona 561/2004 Sb.) je každá škola povinna vést třídní knihu, která obsahuje průkazné údaje o poskytovaném vzdělávání a jeho průběhu. Její podobu však školský zákon nepředepisuje. Škola si proto může navrhnout třídní knihu podle svých představ za předpokladu, že bude obsahovat všechny průkazné informace o vzdělávání. Tuto svou pravomoc sledované školy nevyužívají a pro vedení školské dokumentace používají existující, avšak již ne zcela vyhovující tiskopisy, které nabízí SEVT.

V minulých letech byly úspěšně provedeny úpravy školské dokumentace mateřských a základních škol. VÚP byl proto v roce 2009 pověřen Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy ČR, aby provedl úpravy školské dokumentace i pro gymnázia a navrhnul její novou podobu tak, aby lépe odpovídala jejich současným potřebám v souladu s požadavky probíhající kurikulární reformy.

Hlavním důvodem změn školské dokumentace byla aktuální potřeba revidovat nevyhovující části stávající třídní knihy a umožnit školám v souvislosti se změnou výuky podle ŠVP zachytit inovativní tendence ve výuce a odchýlit se od tradičních zápisů postavených jen na záznamu učiva. Třídní kniha by se tak mohla stát dokumentem, který bude plnit nejen funkci dokumentační a kontrolní, ale mohl by mít význam také pro sebehodnocení učitelů – reflexi jejich pedagogické činnosti.

Tvorba nových návrhů třídní knihy si vyžadovala zapojení všech subjektů, které se školskou dokumentací pracují, a proto byl pro řešení této problematiky jmenován tzv. **poradní sbor** ve složení:

Mgr. Petra Pátková – MŠMT,
Mgr. Emílie Prokešová – ČŠI, kterou v závěru projektu nahradil Mgr. Luboš Bauer – ČŠI,
Mgr. Libuše Tomášková – Gymnázium J. Keplera v Praze,
RNDr. Věra Voršílková – Gymnázium F. X. Šaldy v Liberci,
RNDr. Libor Jelínek – SW společnost Bakaláři.

Úlohou poradního sboru bylo na základě dostupných informací a výsledků šetření přijmout účelná rozhodnutí ke změně školské dokumentace.

K tvorbě nové podoby školské dokumentace pro gymnaziální obory bylo nutné:

- zmapovat situaci na gymnáziích, zda současná školská dokumentace (zejména třídní kniha) učitelům vyhovuje, či nevyhovuje a kde vidí učitelé nutnost změn vzhledem k proměně výuky podle ŠVP;
- vytvořit návrhy nové podoby třídní knihy na základě výsledků dotazníkového šetření a zkušeností škol s výukou podle ŠVP;
- ověřit tyto návrhy nové podoby třídní knihy v praxi gymnázií.

V květnu 2009 proběhlo **dotazníkové šetření**, cílem kterého bylo zjistit, zdali současná podoba školské dokumentace pro gymnaziální obory (zejména třídní knihy) školám vyhovuje, či nevyhovuje, kde školy spatřují její nedostatky a co by bylo nutné upravit. Dotazníkového šetření se zúčastnilo 68 gymnázií, ze kterých naprostá většina využívá tištěnou třídní knihu. Z odpovědí respondentů vyplynulo:

- stávající dokumentace nevyhovuje po formální stránce (chybí možnost evidování nulté hodiny, nedostatek místa pro zápis volitelných předmětů a výuky ve skupinách, číslování týdnů v celoročním přehledu o docházce žáků, nedostatek místa pro záznam probraného učiva vícero vyučujícími v rámci jedné vyučovací hodiny...);
- stávající dokumentace neposkytuje možnost provázanosti s ŠVP (nedostatek prostoru pro záznam důležitých inovativních prvků ve výuce v souvislosti s výukou podle ŠVP, chybí prostor pro záznam názvu ŠVP...).

V prosinci 2009 byly vytvořeny **návrhy nové podoby třídní knihy pro gymnaziální obory** zohledňující výsledky dotazníkového šetření a zkušenosti členů poradního sboru v této problematice.

Snahou k tvorbě nové podoby třídní knihy nebylo stávající dokument jenom inovovat, ale nabídnout i nové formy a možnosti záznamu, které by více zohledňovaly specifika výuky na gymnáziích. Z toho důvodu vznikly pracovní **návrhy 3 variant třídní knihy**:

- **Varianta 1** – s minimálními změnami současné třídní knihy (tiskopis SEVT), doplněná o nové stránky nabízející souhrnný záznam projektů, akcí a kurzů školy a poučení o bezpečnosti žáků.
- **Varianta 2** – řeší nedostatek místa k záznamu vyučovací hodiny. Tento nedostatek místa je způsoben výukou ve skupinách, volitelnými předměty, příp. semináři. Tato varianta byla doplněna o nové stránky nabízející souhrnný záznam projektů, akcí a kurzů školy a poučení o bezpečnosti žáků. Záznam absence žáků a průběhu výuky byl v rámci této varianty rozdělen do dvou samostatných dokumentů: část A – obsah výuky, část B – docházka. Důvodem rozdělení dokumentu byl předpoklad, že záznam obsahu výuky je možné zaznamenávat nezávisle na záznamu docházky žáků.
- **Varianta 3** – zcela nový model třídní knihy k záznamu výuky v jednotlivých hodinách po předmětech, kde se předpokládá využití i samostatných třídních knih jednotlivého předmětu. Obdobně jako u varianty 2 i v rámci této varianty se jednalo o používání dvou samostatných dokumentů pro záznam průběhu obsahu výuky (část A) a absence žáků (část B).

Další fází realizace úkolu bylo **pilotní ověřování navržených modelů třídní knihy v praxi gymnázií**. Do pilotáže se přihlásilo 11 gymnázií (viz tabulka č. 1), která měla možnost vybrat si z navržených modelů ty, které by nejvíce odpovídaly jejich požadavkům. Zároveň bylo důležité zajistit ověřování všech tří variant třídní knihy v přibližně stejném počtu. Ověřovalo se celkově 26 třídních knih, z toho 10 ve variantě 1, 9 ve variantě 2 a 7 ve variantě 3.

Seznam škol – pilotní ověřování třídní knihy v praxi gymnázií	
1	Gymnázium Kapitána Jaroše, Brno
2	Gymnázium Slovanské náměstí, Brno
3	Gymnázium Ladislava Jaroše Holešov
4	Letohradské soukromé gymnázium o. p. s., Letohrad
5	Gymnázium Jana Opletala, Litovel
6	Gymnázium Milevsko
7	Gymnázium Františka Palackého, Neratovice
8	Gymnázium Jana Keplera, Praha 6
9	První česko-ruské gymnázium s. r. o., Praha 8 – Kobylisy
10	Gymnázium Legionářů 402, Příbram
11	Biskupské gymnázium, Žďár nad Sázavou

Seznam základních škol zapojených do pilotního ověřování třídní knihy.

Pilotní ověřování třídní knihy pro gymnaziální obory bylo zahájeno **úvodním seminářem**, na kterém byli zástupci jednotlivých škol informováni o organizaci a průběhu pilotáže a proškoleni k práci s novou podobou třídní knihy. Samotné pilotní ověřování ve školách probíhalo od února 2010 do června 2010.

V průběhu celého pololetí pracovníci VÚP monitorovali na jednotlivých školách proces ověřování třídní knihy, konzultovali s třídními učiteli celkový průběh ověřování z jejich pohledu a shromažďovali jejich připomínky, dotazy a náměty na úpravu dokumentů. Při vyhodnocování pilotního ověřování se vycházelo ze záznamů strukturovaného rozhovoru, ze závěrečných zpráv učitelů a z kopií ověřovaných třídních knih.

U nových modelů třídní knihy účastníci pilotáže pozitivně hodnotili:

- možnost záznamu poučení žáků o bezpečnosti a ochraně zdraví v průběhu školního roku na jednom místě v třídní knize,
- souhrnný přehled realizovaných projektů, akcí a kurzů školy,
- dostatečný prostor pro zápis výuky v předmětech s více vyučujícími v jedné hodině, kdy došlo ke zpřehlednění záznamu průběhu výuky v daném dnu (TK varianta 2),
- zmenšení nároků na administrativní práci třídního učitele z důvodu přehledného záznamu průběhu výuky v jednotlivých předmětech (TK varianta 3),
- dostatečný prostor pro zápis průběhu výuky po předmětech, nikoli po týdnech, což umožňuje provázat záznam výuky s ŠVP a posiluje i evaluační funkci třídní knihy (TK varianta 3).

U nových modelů třídní knihy účastníci pilotáže negativně hodnotili:

- dvoudílnost dokumentů, kde průběh výuky a docházka žáků byly zaznamenávány ve dvou samostatných dokumentech (TK varianta 2 a 3),
- absence přehledného záznamu průběhu výuky během týdne ve vazbě na aktuální rozvrh (TK Varianta 3).

Pilotní ověřování nové školské dokumentace potvrdilo **výhodnost rozšířené nabídky třídní knihy** ve třech variantách a možnost výběru takové varianty třídní knihy, která bude nejlépe odpovídat konkrétním záměrům a požadavkům jednotlivých škol. Tato širší nabídka byla školami pozitivně hodnocena i v možnosti kombinování různých variant třídní knihy v jednotlivých ročnících.

Na základě vyhodnocení dat z pilotního ověřování byly ve spolupráci s poradním sborem tyto pilotované varianty třídní knihy upraveny, a vznikla tak širší nabídka nové školské dokumentace pro gymnaziální obory:

- **Třídní kniha pro gymnaziální obory – varianta 1**
  - inovovaný model současné třídní knihy (SEVT);
  - inovace spočívá v zařazení nových stránek pro zápis akcí, kurzů a projektů a stránek pro zápis poučení žáků a žákyň o bezpečnosti a ochraně zdraví v průběhu školního roku;
  - vhodnost této varianty třídní knihy ocení školy, které se záznamem průběhu výuky na jednu stránku v týdnu neměly problém nebo k záznamu průběhu jednotlivých vyučovacích předmětů ve větší míře využívají zvláštních třídních knih.

- **Třídní kniha pro gymnaziální obory – varianta 2**
  - inovovaný model současné třídní knihy (SEVT);
  - inovace spočívá obdobně jako u varianty 1 v zařazení nových stránek pro zápis akcí, kurzů a projektů a stránek pro zápis poučení žáků a žákyň o bezpečnosti a ochraně zdraví v průběhu školního roku. Na rozdíl od varianty 1 tato varianta umožní školám zaznamenávat průběh výuky v jednom týdnu na dva dvojlisty. Pro každý den je v dokumentu vytvořeno 16 řádků a je tu možná velká variabilita jejich využití pro záznam jednotlivých vyučovacích hodin. Z toho důvodu nejsou předtištěna pořadová čísla vyučovacích hodin. Umožní to zaznamenat nultou vyučovací hodinu a dělené hodiny na více řádků;
  - vhodnost této varianty třídní knihy ocení školy zejména ve vyšších ročnících gymnázia, kde výuka jednotlivých předmětů probíhá ve formě seminářů či volitelných předmětů, kdy se předpokládá zápis jedné vyučovací hodiny více pedagogy.

- **Třídní kniha pro gymnaziální obory – varianta 3**
  - nový model třídní knihy;
  - nové zpracování této třídní knihy umožňuje zaznamenávat průběh výuky po předmětech, nikoli po týdnech. Předměty jsou pro snadnou orientaci opatřeny zvýrazněnými záložkami. Záznam docházky je provázán se záznamem aktuálního rozvrhu hodin ve výuce;
  - vhodnost této varianty třídní knihy ocení školy a zejména třídy, kde ve větší míře fungují zápisy ve zvláštních třídních knihách. Záznam průběhu výuky po předmětech může přispět i k posílení evaluační funkce třídní knihy.

- **Třídní kniha jednotlivého předmětu**
  - inovovaný model současného dokumentu Záznam o práci v nepovinném předmětu a zájmovém útvaru;
  - inovace spočívá, v souladu s inovacemi třídní knihy, ve vytvoření prostoru pro záznam hospitací, projektů a pro zápis poučení žáků a žákyň o bezpečnosti a ochraně zdraví v průběhu školního roku;
  - tento dokument slouží k záznamu průběhu výuky a záznamu absence žáků konkrétního vyučovacího předmětu.

V souladu s úpravami třídní knihy byl upraven i **Manuál k vyplňování třídní knihy**, který bude školám dostupný v elektronické verzi a ulehčí všem pedagogům práci s novými třídními knihami. Manuál k vyplňování třídní knihy objasňuje a popisuje nové varianty třídní knihy pro gymnaziální obory, nabízí jejich srovnání, vysvětluje nové pojmy uvedené v třídní knize a obsahuje podrobné instrukce k vyplňování nových částí třídní knihy.

Nová podoba školské dokumentace bude využita v praxi gymnázií. Školy si budou moci vybrat takovou variantu třídní knihy, která bude nejlépe odpovídat jejich konkrétním záměrům a požadavkům, a umožní jim tak zachytit nejenom základní informace o organizaci výuky, ale také podchytit důležité aspekty ve vyučovacím procesu pro další didaktickou práci učitelů. Třídní kniha by se tak mohla stát dokumentem, který bude plnit nejen funkci dokumentační a kontrolní, ale mohl by mít význam také pro sebehodnocení učitelů – reflexi jejich pedagogické činnosti.

Výše uvedené dokumenty jsou přílohou této zprávy. Od školního roku 2011/2012 by mohly být poskytnuty školám v listinné podobě prostřednictvím společností poskytujících tiskopisy pro školy a v editovatelné elektronické podobě prostřednictvím Metodického portálu www.rvp.cz a webových stránek MŠMT a VÚP.